

ברכת שהחיינו על השופר ביום השני והחילוק מלולב

ברכת זמן בשעת עשיית שופר

הנה אף שמבואר בגמ' בסוכה (מו, א) שמברכים שהחיינו בשעת עשיית הסוכה והלולב, מ"מ בשעת עשיית השופר לא מצינו שמברך, וצ"ב מאי שנא. וביאר המרדכי (סוכה רמז תשסט, הובא במג"א ומשנה ברורה ריש סימן תרמא) דדוקא דבר שעושין אותו משנה לשנה מברכים שהחיינו בשעת העשייה, אבל שופר ומגילה שעושין אותן לכמה שנים אינו מברך שהחיינו על עשייתן.

ברכת שהחיינו בשעת תקיעת שופר

ובספר המכתם (סוכה מו, א) כתב בזה דבר מחודש, שאין מברך שהחיינו על השופר משום שעשיית השופר מפחידו, שמזכיר לו יום הדין, ולכן א"א לברך שהחיינו, שרק על דברים שמשמחים מברכים שהחיינו. אבל יש להעיר מעצם מה שמברכים שהחיינו על מצות שופר בר"ה, ואף שמזכיר לו יום הדין. וי"ל שבשעת עשיית המצוה אע"פ שיש פחד אבל השמחה שיש בקיום המצוה גובר על הפחד, ויכול לברך שהחיינו. וחתני היקר הרב יוסף יהושע ברזון שליט"א רצה לתרץ, שבעשיית השופר, השופר הוא זה שמזכיר לו יום הדין ולכך אין לו לברך, אבל בר"ה עצמו שהוי כבר יום הדין, אין תקיעת השופר מזכיר אותו ומפחידו, שהרי יום הדין כבר בעיצומו, ולכן שפיר יכול לברך שהחיינו על המצוה.

ועיין בלבוש (שם תרסב, ב) שהוסיף עוד טעמים למה אין מברכים בשופר על עשייתו, א' שאין כל אדם אומן לעשות שופר, וכיון שרוב בני אדם אינם יכולים לעשותו לעצמם אלא אחרים עושים להם, א"כ אין הברכה מוטל עליהם אלא עד שתוקעין בו, ולא על העשייה. ב' שדווקא בלולב שייך עשייה מה שצריך לתקנו ולאגדו עם מיניו זה הוא עשייתו, אבל גבי שופר אין שייך בו עשייה כלל, שהרי יכול ליקח קרן מן האיל כמו שהוא נברא ויכול לתקוע בו בלי שום תיקון, ומה שחותך את ראשו עד חללו אין זה נקרא עשייה, שהרי אינו משנהו מברייתו אלא שחותך ראשו, והוא דומה לחתיכת הלולב ומיניו מן האילן שאין מברכין עליו שהרי מה שחותך אותו או מיניו מן האילן אין זה נקרא עשייתו, עד שאוגד אותו עם מיניו דקי"ל מצוה לאוגדו וזהו עשייתו.

שהחיינו ביו"ט שני של ר"ה

והנה נחלקו המחבר ורמ"א (תר, ג) האם מברך שהחיינו על תקיעת שופר ביום שני של ר"ה, דלדעת המחבר דווקא אם חל יום ראשון בשבת, אומרים שהחיינו בשופר ביום שני, אבל הרמ"א מביא שיש אומרים לאומרו אפילו אם חל יום ראשון בחול, ומוסיף שכן המנהג במדינות אלו. וכתב המשנה ברורה (ס"ק ז) וז"ל היינו אפילו בלא בגד חדש ופרי חדש, משום דהא היום אין יוצאין בתקיעה של אתמול, ולא אמרינן יומא אריכתא הוא, וה"ה נמי בברכת התקיעה.

וצ"ב מאי שנא לגבי לולב שמבואר (בסימן תרסב) שלכו"ע אין מברכים שהחיינו ביום שני, משופר שכן מברכים. הלבוש והמג"א (ריש סימן תרסב) תירצו, שבלולב הברכה שבירך ביום ראשון לא גרע מאילו בירך בשעת עשיית לולב דיצא, אבל בשופר שאין מברכים בשעת העשייה וכפי שהבאנו לעיל, צריך לברך בשעת קיום המצוה ביום שני אע"פ שכבר בירך ביום ראשון, משום דלא יצא בתקיעות של אתמול.

ועיקר הנידון האם בלולב אמרינן שיצא יד"ח בברכה שבירך ביום הראשון דלא גרע מעשייה, דן בזה הרא"ש בסוכה (פרק ד סימן ב), דהביא שם דעת ר"ש מאיברא בשם ר"י דלולב ביום הראשון גרע משעת עשייה, דשמא הוא חול ונמצא ששעת נטילה אין כאן ושעת עשייה אין כאן, אך הרא"ש חולק דכיון שסוף סוף נטלה לשם מצוה לא גרע מעשייה ולכן אין לברך ביום השני, וכן המנהג באשכנז.

תירוצו של הט"ז

אלא שהט"ז (תרסב, א) שם תירץ על זה באופן אחר, שאמנם הטעם לגבי לולב שאין מברך ביום שני משום דברכת שבירך ביום ראשון לא גרע משעת עשייה, אך לא כתב ששאני שופר שמברך ביום השני משום דלא שייך בו עשייה, אלא כתב וז"ל אף על גב דגבי שופר מנהגינו לומר זמן אפילו ביום שני, שאני התם דלפעמים עיקר הקדושה הוא ביום שני כמ"ש שם בסימן ת"ר, עכ"ל. ותירוץ זה הביא המ"ב (שם, ב).

וביאור דבריו הם, דהנה בעיקר מה שמצינו שמברכים שהחיינו ביום השני בשופר, מקורו בדברי תשובת רש"י, הובא ברא"ש סוף מסכת ר"ה, ובטור סימן ת"ר, ובהגהות מיימוני בהלכות שבת (פרק כט), דהנה בסוגיא בביצה (ד, ב ואילך) מבואר דשאני ראש השנה כל המועדים, לענין ביצה שנולדה ביו"ט, שבכל יו"ט נולדה בזו מותרת בשני, אבל בראש השנה אסורה אף בשני משום דקדושה אריכתא היא.

והטעם שר"ה קדושה אריכתא, משום דמצינו במתני' דר"ה (ל, ב) שפעמים שהיו מגיעים עדים לקדש את החודש ביום ל' אלול, ואעפ"כ לא קידשוהו, משום שפעם אחת נתקלקלו הלויים בשיר עיי"ש, והיו נוהגים ל' אלול קודש ולמחרתו קודש, וכיון שלא היו עושין כן מחמת ספק אלא בתורת ודאי, א"כ קדושתו אחת, וכמו שפרש"י (שם ה, א ד"ה עד המנחה) וז"ל אלמא תחילת עשייה שני ימים לראש השנה אפילו בבית דין הוה, ולא מספק, שהרי ודאי שיום טוב למחר, ואף על פי כן תקנו לעשותו, שמע מינה חק חכמים ומצותן היה לעשותן בבאו עדים אחר המנחה, והרחוקים יש עליהם לעשותן בכל שנה, שמא יבאו עדים אחר המנחה, **והרי קדושתו אחת, ואין כאן לומר ממה נפשך חד מינייהו חול דשמא אין כאן חול, אלא שניהם קדש.**

ומעתה דנו הראשונים לגבי ברכת שהחיינו ביום השני, האם מברכים ביום השני על הקידוש כמו בכל יו"ט שני שמברכים שהחיינו, שמבואר בגמ' בשבת (כג, ב) שהטעם דלא אתי לזולתי בה, או ששאני ר"ה שקדושה אריכתא היא ולכן אין לברך שהחיינו ביום השני, וזו פלוגתת המחבר והרמ"א בסימן ת"ר.

יום שני של ראש השנה עדיף משאר יו"ט שני

והמעין בדברי תשובת רש"י הנ"ל יראה, דרש"י לא חלק על הגאונים שהטעם שמברך שהחיינו הוא משום דר"ה הוי ככל יו"ט שני, אלא הוסיף שם לומר משום **דיום שני של ר"ה הוא עיקר**, "אבל לענין זמן ממ"נ, אי ספק הוא אומר זמן, ואי אמנהגא דב"ד סמכינן שהיו נוהגין היום קודש ולמחר קודש, אומרים זמן, דהא מיום ב' היו מונין תיקון המועדות **והוא עיקר ר"ה** וצ"ל בו זמן". וביאור דבריו, דמשיב על מה שכתבו רבותיו שאין לומר זמן משום שהוא קדושה אריכתא, דממ"נ, אם נהגינן לגבי זה כמו הפעמים שבהם נהגו ר"ה שני ימים מספק, א"כ הוי ככל יו"ט שני, ואם משום מנהגא דבי"ד שנהגו לעבר השנה אפילו שלא מחמת ספק, א"כ הגם

שלענין ביצה הוא יומא אריכתא, מ"מ היום השני של ר"ה הוא העיקר, ויום הראשון נהגו קודש רק שלא לזלזל בו, ולכן גם בזמן הזה יש לומר שהחיינו ביום השני.

ולפי זה תירץ הט"ז, דזה הטעם שמברכינן בשופר ביום השני, משום דכיון דיום שני עיקר א"כ יש לו לברך שהחיינו ביום השני. וטעם זה גם הביא המ"ב.

והנה בעיקר מה מה שלא תירץ הט"ז כתי' הלבוש והמג"א, י"ל דסבר שעיקר הטעם שבשופר לא מברכינן על העשייה הוא רק משום סברת המרדכי שאינו נוהג משנה לשנה, אך אם בירך בדיעבד לא הוי ברכה לבטלה [ודלא כהטעמים האחרים של הלבוש שלא שייך כלל ברכה על עשייה בשופר], ולכן לולי סברתו היה סוף סוף היה פטור מלברך ביום השני.

אך צ"ע מה תירץ בזה על הקושיא מ"ש מלולב, הרי הגם שיום שני עיקר, מ"מ הרי הט"ז עצמו כתב הסברא שלגבי לולב אמרינן שברכה שבירך ביום ראשון לא גרע מבירך בשעת עשייה, וא"כ סוף סוף גם בשופר נימא הכי שכיון שבירך ביום ראשון לא גרע משעת עשייה, ומה איכפת לו שיום שני עיקר, וע"כ שצריכים לתרץ כתי' המג"א והלבוש דלגבי שופר לא שייך עשייה, ושוב מה הוצרך להאי טעמא דיום שני עיקר.